

УДК: 913 (477)

Шпарага Тетяна Гліодорівна,
кандидат географічних наук, доцент

Лазарук Ірина Анатоліївна

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: tatiana.shparaga@gmail.com

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

ОЦІНКА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЗАМКОВИХ КОМПЛЕКСІВ ВОЛИНСЬКОЇ ТА РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Мета. Стаття присвячена розробці методики оцінки туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів та її апробації на прикладі фортифікаційних споруд Волинської та Рівненської областей.

Методика. Оцінка базується на трьох змістовних блоках (привабливість замку, привабливість території, стан туристичної інфраструктури), кожен з яких характеризується рядом критеріїв, які знаходять вираз у конкретних показниках, що вимірюються у балах. Інтегральна оцінка туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів здійснюється на основі сумування балів, отриманих по окремих блоках, в єдиний показник. За відношенням інтегральної оцінки замкових комплексів до максимально можливої кількості балів визначаються коефіцієнти туристсько-рекреаційної привабливості.

Результати. Розраховано коефіцієнти туристсько-рекреаційної привабливості фортифікацій Волинської та Рівненської областей. Виокремлено групи споруд високої, достатньої, середньої, низької і дуже низької привабливості. Для кожного замкового комплексу зазначено сучасні та перспективні напрямки використання в туризмі.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що у ній запропоновано методику комплексної оцінки привабливості об'єктів фортифікаційного зодчества, основу на врахуванні характеристик самої пам'ятки, а також привабливості середовища та розвитку туристичної інфраструктури.

Практична значимість проведеного дослідження визначається можливістю врахування обрахованих коефіцієнтів туристсько-рекреаційної привабливості в обґрунтуванні шляхів залучення замкових комплексів у сферу туризму, розробці рекомендацій щодо підвищення їх відвідуваності.

Ключові слова: замкові комплекси, туристсько-рекреаційна привабливість, методика оцінки, коефіцієнт туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів.

УДК: 913 (477)

Шпарага Тат'яна Илиодоровна,
кандидат географічних наук, доцент

Киевский национальный университет имени
Тараса Шевченко, г. Киев, Украина,
e-mail: tatiana.shparaga@gmail.com

Лазарук Ирина Анатольевна

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина

ОЦЕНКА ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ЗАМКОВЫХ КОМПЛЕКСОВ ВОЛЫНСКОЙ И РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТЕЙ

Цель. Статья посвящена разработке методики оценки туристско-рекреационной привлекательности замковых комплексов и ее апробации на примере фортификационных сооружений Волынской и Ровенской областей.

Методика. Оценка базируется на трех содержательных блоках (привлекательность замка, привлекательность территории, состояние туристической инфраструктуры), каждый из которых характеризуется рядом критериев, которые, находят выражение в конкретных показателях, измеряемых в баллах. Интегральная оценка туристско-рекреационной привлекательности замковых комплексов осуществляется на основе суммирования баллов, полученных по отдельным блокам, в единый показатель. Отношение интегральной оценки замковых комплексов к максимально возможному количеству баллов определяет коэффициенты туристско-рекреационной привлекательности.

Результаты. Рассчитано коэффициенты туристско-рекреационной привлекательности фортификаций Волынской и Ровенской областей. Выделены группы сооружений высокой, достаточной, средней, низкой и очень низкой привлекательности. Для каждого замкового комплекса указаны современные и перспективные направления использования в туризме.

Новизна работы состоит в том, что в ней предложена методика комплексной оценки привлекательности объектов фортификационного зодчества, которая учитывает характеристики самого строения, а также привлекательность среды и развитие туристической инфраструктуры.

Практическая значимость проведенного исследования определяется возможностью использования рассчитанных коэффициентов туристско-рекреационной привлекательности для обоснования путей привлечения замковых комплексов в сферу туризма, разработки рекомендаций по повышению их посещаемости.

Ключевые слова: замковые комплексы, туристско-рекреационная привлекательность, методика оценки, коэффициент туристско-рекреационной привлекательности замковых комплексов.

UDC: 913 (477)

Shparaga Tatiana Iliodorivna,
Candidate of Geographic Sciences,
Associate Professor
Lazaruk Iryna Anatoliivna

Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Kyiv, Ukraine,
e-mail: tatiana.shparaga@gmail.com
Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Kyiv, Ukraine

ESTIMATION OF TOURISM-RECREATIONAL ATTRACTION OF CASTLE COMPLEXES IN VOLYN AND RIVNE OBLASTS

Scientific goal of the article. This article deals with the development of estimation method system that allow investigating the tourism-recreational attraction of castle complexes as well as with approbation of this method system via the example of Volyn and Rivne oblasts fortifications.

Methods of investigation. This evaluation method system is based on three elements that are characterized by a number of criteria and described by concrete rank-estimated indices. There are: castle attractiveness, attractiveness of the territory and level of tourism infrastructure development. The integral estimation of tourism-recreational attraction of castle complexes in Volyn and Rivne oblasts was developed using the summation of rank-estimated indices obtained from above mentioned elements into a single integral index.

The results. This integral index was calculated for each castle complex in Volyn and Rivne oblasts. This integral index is based on the ratio of above mentioned integral estimation and the maximum possible rank-estimated index. The fortification clusters of high, sufficient, medium, low and very low tourism-recreational attraction are defined using above-mentioned integrated indices. Each fortification cluster is characterized by the future development directions and prospect usage in tourism.

The novelty of this work consist in development of complex estimation method system of fortification architecture objects attractiveness based on the own characteristics of fortification sightseeing as well as on attractiveness of its territory and level of tourism infrastructure development.

The practical significance of this work consist in possibility of estimated tourism-recreational attraction's indices usage for looking the ways of castle complexes involvements in tourism industry as well as for further creation of recommendations for its attendance increasing.

Keywords: castle complexes, tourism-recreational attraction, methodic of estimation, index of tourism-recreation attraction of castle complexes.

Постановка проблеми. Серед об'єктів історико-архітектурної спадщини Волинської та Рівненської областей важливе місце посідають споруди фортифікаційного зодчества. Зведені впродовж XIV-XIX ст. вони значно різняться за історичною та мистецькою цінністю, станом збереженості, місцезнаходженням, сучасним використанням. Втративши свої первинні оборонні функції, замки і фортеці Волині та Рівненщини набувають дедалі більшого значення у розвитку туризму краю. Комплексна оцінка туристсько-рекреаційної привабливості таких споруд

дозволить намітити оптимальні шляхи їх залучення до туристичної діяльності з урахуванням необхідності збереження та відтворення унікальних архітектурних ансамблів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Замкові комплекси Волині та Рівненщини краще досліджені представниками історичної науки як об'єкти фортифікаційного мистецтва, що потребують охорони – О.П. Берлачем, В. Заболотним, М. Кучінком, І. Могитичем та ін. З позицій туризмознавства вони вивчені недостатньо. Здебільшого популярна інформація про визначні фортифікаційні споруди подається у путівниках. Комплексного наукового дослідження замкових комплексів краю для потреб туристичної сфери і, зокрема, оцінки їх туристсько-рекреаційної привабливості досі не зроблено. Подібну роботу щодо фортифікаційних споруд Хмельницької області, у якій проведена така оцінка, виконано Н.Аніпко [1]. Однак, у запропонованій автором методиці не враховано впливу наявної туристичної інфраструктури, природного довкілля замків та деяких інших важливих критеріїв. Тому проблема оцінки туристсько-рекреаційної привабливості фортифікацій залишається актуальним напрямком наукових пошуків і водночас має важливе практичне значення для областей України, у т.ч. для Волині та Рівненщини.

Формування цілей статті. Постановка завдання. Метою публікації є розробка методики та оцінка туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів Волині та Рівненщини для обґрунтування рекомендацій щодо їх подальшого залучення у сферу туризму. Досягнення мети можливо через вирішення наступних завдань: визначення змістовних блоків, критеріїв і показників оцінки туристичної привабливості замкових комплексів; розробка диференційованої шкали бальної оцінки змістовних блоків; якісна інтерпретація кількісних результатів; інтегральна оцінка туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів Волині та Рівненщини; розрахунок коефіцієнтів туристсько-рекреаційної привабливості фортифікаційних споруд; з'ясування факторів, що зумовлюють диференціацію рівнів привабливості замкових комплексів, визначення перспективних напрямків їх подальшого використання.

Виклад основного матеріалу. Одна із основоположних категорій туризмознавства – привабливість – є визначальною у формуванні туристичних потоків до країн, регіонів, дестинацій, а тому її вивчення викликає значне зацікавлення серед науковців. У сучасній науковій літературі значно більше уваги приділяється дослідженню привабливості туристичних територій і, зокрема, її природної, антропогенної, інфраструктурної, інвестиційної та інших складових. Єдиної методики розрахунку комплексного показника привабливості туристичних об'єктів не розроблено. На нашу думку, привабливість замкових комплексів - це їх здатність притягувати до себе увагу, викликати інтерес та бажання відвідати завдяки історичній та архітектурній цінності, анімаційній діяльності, наявності зручної інфраструктури, мальовничому оточенню.

Оскільки фортифікаційні споруди існують не ізольовано, а є складовою території, на якій вони знаходяться і з якою тісно взаємодіють, методика оцінки їх привабливості має включати характеристики цієї території - наявність природних й антропогенних туристичних ресурсів, шляхів сполучення, закладів розміщення і харчування тощо.

Оцінку туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів Волинської та Рівненської областей варто здійснювати за трьома змістовними блоками: привабливість замку, привабливість території, стан туристичної інфраструктури. Кожен із блоків характеризується рядом критеріїв, які, знаходячись у конкретних показниках, що вимірюються у балах (табл.1). Оскільки вибрані критерії мають різну значимість, змістовні блоки оцінюються за диференційованою шкалою. Найбільшу суму балів (80) може отримати блок "Привабливість замку" який містить провідні критерії оцінки привабливості комплексу. Блоки «Привабливість середовища» та «Стан туристичної інфраструктури» фортифікації можуть отримати максимально по 50 балів.

Табл.1.

Шкала оцінки туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів (балів)

Блок «Привабливість замку»		
1.	Ступінь збереженості замку	- збережені повністю – 20 б; - збережені, потребують незначної реконструкції – 15 б; - збережені, потребують значних ремонтних робіт – 10 б; - атракційні руїни (відновленню не підлягають) – 5 б.
2.	Використання замку	- всебічно використовується в туризмі – 15 б; - недостатньо залучений в туризм -10 б; - непрофільне використання – 5 б; - не використовується – 0 б.
3.	Проведення пізнавальних, розважальних, спортивних та ін. заходів на території замку	- велика кількість заходів - 15 б; - декілька заходів - 10 б; - відсутні будь-які заходи – 0 б.
4.	Наявність у замку музеїв та постійно діючих виставок	- 3 музеїв та значна кількість виставок – 15 б; - 1-2 музеїв та кілька виставок – 10 б; - музеї на території замку відсутні – 0 б.
5.	Відвідування замку	- понад 80 тис. туристів на рік – 15 б; - 30-80 тис. туристів на рік – 10 б; - до 10 тис. туристів на рік – 5 б; - дані відсутні – 0 б.
Блок «Привабливість середовища»		
1.	Наявність об'єктів культурної спадщини	- історико-культурний заповідник – 20 б ; - значна кількість історико-культурних об'єктів різних видів – 15 б; - декілька історико-культурних об'єктів – 10 б; - відсутні будь-які історико-культурні об'єкти – 0 б.
2.	Наявність навколо замку чи фортеці об'єктів	- заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, цікаві об'єкти природи – 15 б;

	природно-заповідного фонду (ПЗФ) та цікавих об'єктів природи	- заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища - 10 б; - штучно створені об'єкти – ботанічні сади, дендропарки, зоопарки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – 5 б; - віддаленість від об'єктів ПЗФ – 0 б.
3.	Подієві ресурси населеного пункту, в якому знаходиться замок	- значна кількість міжнародних та всеукраїнських фестивалів та культурно-мистецьких заходів – 15 б; - декілька всеукраїнських фестивалів та місцеві заходи – 10 б; - обласні та районні фестивалі й свята - 5 б; - культурно-мистецькі заходи не проводяться – 0 б.
<i>Блок «Стан туристичної інфраструктури»</i>		
1.	Шляхи сполучення (автомобільні дороги)	- магістральна дорога державного значення – 15б; - регіональна дорога державного значення – 10б; - територіальна дорога місцевого значення - 5б; - районна або сільська дорога місцевого значення - 0 б.
2.	Заклади розміщення	- більше 6 – 15 б; - 3-6 закладів – 10 б; - 1-2 заклади - 5 б ; - відсутні – 0 б.
3.	Заклади харчування	- понад 40 - 20 б; - 11- 40 - 15 б ; - 4-10 - 10 б ; - 1- 3 – 5 б; - відсутні – 0 б.

Наступний етап оцінки пов'язаний з якісною інтерпретацією одержаних кількісних результатів. Залежно від загальної кількості балів, отриманих внаслідок сумування часткових балів кожного з критеріїв блоку, замок отримує високу, достатню, середню, низьку або дуже низьку привабливість (Табл.2,3).

Табл. 2.

Зведена сумарна шкала оцінки привабливості замку (5-80 б)

Сума балів	5-15	20-30	35-45	50-65	70-80
Якісна оцінка	дуже низька	низька	середня	достатня	висока

Табл.3.

Зведена сумарна шкала оцінки привабливості середовища та стану туристичної інфраструктури (0-50 б)

Сума балів	0-5	10-20	25-30	35-40	45-50
Якісна оцінка	дуже низька	низька	середня	достатня	висока

Інтегральна оцінка туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів передбачає сумування балів, отриманих по окремих блоках, в єдиний показник. Для коректності результатів доцільно ввести поняття коефіцієнта туристсько-рекреаційної привабливості (K_p), який визначається як відношення інтегральної оцінки кожного замкового

комплексу до максимальної можливої кількості балів, яка наведена в шкалі оцінок:

$$K_p = \frac{B}{B_{\max}}, \text{ де}$$

B - сума балів туристсько-рекреаційної привабливості замкового комплексу; B_{max} - максимальна можлива сума балів за шкалою бальної системи оцінок.

Величини K_p дозволяє провести групування рівнів туристсько-рекреаційної привабливості замкових комплексів: 0,81-1,00 (висока); 0,65-0,80 (достатня); 0,45-0,64 (середня); 0,25-0,44 (низька); менше 0,25 (дуже низька). Аналіз замкових комплексів Волинської та Рівненської областей за усіма складовими кожного з трьох блоків критеріїв, дозволив визначити коефіцієнти їх туристсько-рекреаційної привабливості (табл.4).

Найвищі коефіцієнти і відповідно високу туристсько-рекреаційну привабливість мають Луцький (K_p = 0,917) і Дубенський (K_p = 0,833) замки.

Табл.4.

Інтегральна оцінка привабливості замкових комплексів

Привабливість Замкові комплекси	Оцінка замку		Оцінка середовища		Оцінка туристичної інфраструктури		Сумарна кількісна оцінка (max – 180)	Коефі-цієнт туристсько-рекреаційної привабливості
	Кількісна (балів) Max - 80	Якісна	Кількісна (балів) Max -50	Якісна	Кількісна (балів) Max -50	Якісна		
Замок Любарта м. Луцьк	75	висока	40	достатня	50	висока	165	0,917
Малий замок (єврейська синагога) м. Луцьк	20	низька	40	достатня	50	висока	110	0,610
Замок Радзивілів та Луцька брама смт. Олика	20	низька	25	середня	5	дуже низька	50	0,278
Брама замку смт. Любешів	5	дуже низька	25	середня	20	низька	50	0,278
Дубенський	70	висока	40	достатня	40	достатня	150	0,833
Тараканівський форт	20	низька	25	середня	35	достатня	80	0,444
Острозький	55	достатня	40	достатня	35	достатня	130	0,722
Новомалинський	5	дуже низька	20	низька	0	дуже низька	25	0,140
Клеванський	15	низька	35	достатня	20	низька	70	0,388
Корецький	5	дуже низька	25	середня	30	середня	60	0,333
Губківський	5	дуже низька	20	низька	0	дуже низька	25	0,140
Степанський	5	дуже низька	20	низька	5	дуже низька	30	0,166
Тайкурський	5	дуже низька	10	низька	0	дуже низька	15	0,08

Замок Любарта (XIV ст.) у Луцьку збудований князем Д. Любартом у 1340–1383 рр. Пам'ятка є добре збереженою, входить до Державного

історико-культурного заповідника. В замку проводиться ряд розважальних, пізнавальних та спортивних заходів: культурно-митецьке шоу «Ніч у Луцькому замку», фестивалі «Меч Луцького замку», «Поліське літо з фольклором», «Солом'яна птаха» та фестиваль дзвонів мистецтва «Благовіст Волині», нічні екскурсії, лицарські вистави та турніри. Функціонують музеї та постійно діючі виставки: музей дзвонів, художній музей та музей книги; виставки рукописної книги, мініатюрної книги, старожитностей та ін. [4;5]. Розташування замку є зручним для відвідання луцького парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва. В самому місті щороку проходить ряд міжнародних та всеукраїнських фестивалів та культурно-мистецьких заходів, наявне магістральне сполучення національного значення, розвинена мережа закладів харчування та розміщення. Зважаючи на стан збереження, розвинену туристичну інфраструктуру та інші описані вище фактори, замок Любарта у подальшому доцільно використовувати в сучасному обсязі [7].

Дубенський замок (XV-поч. XVI ст.) являє собою середньовічний архітектурний комплекс князів Острозьких, Заславських, Сангушків, Любомирських, Баратинських. Фортифікація добре збережена, входить до складу Державного історико-культурного заповідника, в 2011 р. була номінантом загальнонаціональної акції «7 чудес України». В замку пропонуються театральні вистави в залі тортур та покарань, проходить фестиваль сучасної молодіжної української музики «Тарас Бульба», організовуються святкування традиційних свят. На території комплексу Дубенського замку наявні два музеї – етнографічний та краєзнавчий, діє велика кількість виставок [5]. Розташування замку є зручним для огляду урочища «Олександрівка», відомого 200-літніми дубами. В місті проходить міжнародна траса Європейський маршрут E40, доступні 5 закладів розміщення та 26 закладів харчування. Для подальшого використання замок потребує відновлення інтер'єрів та збільшення програм замкового дозвілля.

За результатами оцінки достатню туристсько-рекреаційну привабливість отримав *Острозький замок* (XIV-XVI ст.) ($K_{\text{п}} = 0,722$), збудований Данилом Острозьким на місці дерев'яної фортеці Володимира Великого. Сам замок має задовільний технічний стан, проте Татарська та Луцька надбрамні вежі потребують реконструкції. Входить до Державного історико-культурного заповідника [5]. В Острозькому замку проводяться розважальні програми замкового дозвілля, свята та фестивалі, найвідоміший з них - фестиваль «Рок-Острог»; знаходяться три музеї: Острозький краєзнавчий музей, музей нумізматики та музей історії книги і друкарства, розміщений в Луцькій надбрамній вежі. В місті проходить регіональна дорога, доступні 2 заклади розміщення та 34 заклади харчування. Серед перспектив подальшого використання: більш активна організація розважальних програм замкового дозвілля [4].

Середню туристсько-рекреаційну привабливість мають Малий замок (єврейська синагога) ($K_{\pi} = 0,610$), Тараканівський форт ($K_{\pi} = 0,444$) та Клеванський замок ($K_{\pi} = 0,388$).

Малий замок (Єврейська синагога) (XIV-XVI ст.) в м. Луцьку - це стара ренесансна будівля з оборонною п'ятиярусною вежею з бійницями. Входить до історико-культурного заповідника «Старий Луцьк», використовується як приміщення спортивного клубу. Об'єкт отримав високі бали за багатьма критеріями завдяки розташуванню в Луцьку, де розвинена туристична інфраструктура, проходить ряд фестивалів та культурно-мистецьких заходів, знаходиться безліч інших історико-культурних пам'яток. Пам'ятку архітектури національного значення доцільно перетворити в музей єврейської культури та духовності [5].

Тараканівський форт - фортифікаційна атракція 1860-1890-х рр., збудована для оборони східного кордону Російської імперії напередодні Першої світової війни. Форт повністю збережений, наразі не використовується, самостійно відвідувати його каземати заборонено та небезпечно. Проте близьке розташування до м. Дубно, об'єктів природо-заповідного фонду та наявність траси міжнародного значення збільшує його туристсько-рекреаційну привабливість і відкриває перспективи для перетворення на першокласний готель міжнародного класу з елементами анімації й тематичним музеєм [4].

Клеванський замок (XV-XVII ст.) тісно пов'язаний з родом князів Чарторийських. Є добре збереженим, проте не використовується та поступово руйнується. Відвідування замку найчастіше зумовлене популярністю серед туристів «тунелю кохання», розташованого неподалік. Снт. Клевань є ареною проведення регіонального фестивалю духової музики «Дзвенить оркестрів мідь», має гарну транспортну доступність (магістральна дорога національного значення). Туристична інфраструктура на території замку та в населеному пункті відсутня. Замок потребує особливої уваги, варто піднімати питання про його повну реконструкцію й організацію ресторанно-готельного й розважально-анімаційного туристичного комплексу міжнародного класу [4;6].

Замок Радзивілів та Луцька брама в смт. Олика ($K_{\pi} = 0,278$), брама замку в смт. Любешів ($K_{\pi} = 0,333$), Корецький замок ($K_{\pi} = 0,333$) мають низьку туристсько-рекреаційну привабливість.

Палацово-замковий комплекс в смт. Олика (XVI ст.) був резиденцією литовського-польського магнатського роду Радзивілів. Є добре збереженим, проте використовується як психіатрична лікарня. Луцька (Залісоцька) брама 1630 р. являє собою двоярусну оборонну вежу з арочним проїздом, другий ярус - частково збережений ренесансний аттик з бійницями для рушниць і гармат [6]. В середині діє продуктовий магазин. В 15 км від смт. Олика наявний національний природний парк «Цуманська пуща». Транспортне сполучення - територіальна дорога місцевого

значення. Замок Радзивілів має перспективи для переобладнання під готельний і музейно-туристичний комплекс.

Від замку *Вишневецьких в снт. Любешів*, зведеного в XVIII ст. на місці давнього замку Дольських, збереглася лише двоповерхова брама та рештки стін. Споруда не використовується. В межах кількох кілометрів знаходиться національний природний парк «Прип'ять-Стохід». Любешів щорічно приймає учасників фестивалю з екстремального водного туризму «Поліська регата». З об'єктів туристичної інфраструктури наявні 2 заклади харчування та 1 заклад розміщення, проходить регіональна дорога.

Корецький замок (XV-XVII ст.) збудований Б. Корецьким у 1550 р., найбільшу перебудову здійснили у 1780 р. князі Чарторийські. Від замку збереглися атракційні руїни, унікальний кам'яний арковий міст та частково підземелля [6]. В 10 км від Корецького замку в с. Головниця знаходиться ферма страусів. В м. Корець відбуваються фестивалі «Зелене Купало в літо упало», «З клечанням від хати до хати», наявні 4 заклади харчування та 1 заклад розміщення, проходить магістральна дорога міжнародного значення. Значна кількість історико-архітектурних пам'яток навколо замку є перспективною для створення історико-архітектурного заповідника на території Корця.

Новомалинський ($K_n = 0,140$), Губківський ($K_n = 0,140$), Степанський ($K_n = 0,166$), Тайкурський ($K_n = 0,08$) замки за результатами оцінки мають дуже низьку туристсько-рекреаційну привабливість.

Новомалинський замок зведений у XIV ст. Свидригайлом, перебудовувався в XV й XVII ст. Від замку залишилися лише художньо атракційні руїни. В с. Новомалин проходить етнофестиваль «Новомалинська Любава». *Губківський замок* вперше згадується 1504 р., свого часу був найпотужнішою фортецею краю, якій поступався навіть Луцький замок. Руїни замку знаходяться в межах Надслучанського регіонального ландшафтного парку та найближче з усіх замків - до Березнівського дендрологічного парку (32 км). В с. Маринин, поряд із Губківським замком, проходить молодіжний фестиваль «Горлиця». *Замок XVI ст. у селі Степань* споруджений князями Острозькими. Порівняно добре збереглися кутові бастіони. В 26 км від замку в с. Степань знаходяться унікальна пам'ятка природи місцевого значення Базальтові стовпи. *Замок династії Вишневецьких у с. Тайкури* (кінець XVI- поч. XVII ст.) збережений також фрагментарно [5;6].

Замки цієї групи не використовуються та руйнуються. Туристична інфраструктура відсутня. Новомалинський, Губківський, Тайкурський замки мають найгірше транспортне сполучення – сільські дороги місцевого значення. Можна включати як об'єкти огляду до туристичних маршрутів.

Висновки. Замкові комплекси Волині та Рівненщини, що дійшли до наших часів, володіють значною туристсько-рекреаційною привабливістю. Для її оцінки розроблено спеціальну методику, що враховує

характеристики самої пам'ятки, показники привабливості середовища та розвитку туристичної інфраструктури. Застосування запропонованої методики для оцінки замкових комплексів Волині та Рівненщини дозволило провести їх групування за величиною коефіцієнта туристсько-рекреаційної привабливості. Ступінь привабливості фортифікацій визначає раціональні шляхи їх залучення до сфери туризму, що значною мірою сприятиме збереженню їх неповторних архітектурних ансамблів.

Список використаних джерел:

1. Аніпко Н.П. Оцінка рекреаційно-туристичної привабливості середньовічних замків та фортець (на прикладі Хмельницької області) // *Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі)*. – Монографія. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. - С. 177-186
2. Жукова О.В. Музеефікація замкових комплексів України як один з засобів їх збереження. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Archeology/Archeometry/Heritage/CastlesMuseums.html>
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. Лесик О.В. Замки та монастирі України / О.В. Лесик. - Львів: Світ, 1993. - 176 с.
5. Рутинський М. Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: Навчальний посібник / М. Й. Рутинський. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
6. Триста п'ятнадцять польських замків і резиденцій в Україні / Дмитро Антонюк. – К.: Грані-Т, 2012. – Ч. 2. – 260 с. - (Серія «Путівники»).
7. Шпарага Т.І. Замкові комплекси України як об'єкт туристичної діяльності / Т.І. Шпарага, І.В. Ломачук. // *Географія та туризм: науковий збірник / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка*. – 2010. - Вип. 9. – С. 38-43.

Использованные источники информации:

1. Анипко Н.П. Оценка рекреационно-туристической привлекательности средневековых замков и крепостей (на примере Хмельницкой области) // *Географические аспекты развития туризма (на примере Украины и Польши)*. - Монография. - Черновцы Черновицкий нац. ун-т, 2010. - С. 177-186
2. Жукова А.В. Музеефикация замковых комплексов Украины как один из способов их сохранения. - [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Archeology/Archeometry/Heritage/CastlesMuseums.html>
3. Закон Украины «Об охране культурного наследия». - [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. Лесик А.В. Замки и монастыри Украины / А.В. Лесик. - Львов: Мир, 1993. - 176 с.
5. Рутинський М. Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: Учебное пособие / М. Й. Рутинський. - Киев: Центр учебной литературы, 2007. - 432 с.
6. Триста п'ятнадцять польських замків і резиденцій в Україні / Дмитрій Антонюк. - М.: Грані-Т, 2012. - Ч. 2. - 260 с. - (Серія «Путеводители»).
7. Шпарага Т.І. Замкові комплекси України як об'єкт туристичної діяльності / Т.І. Шпарага, І.В. Ломачук. // *Географія та туризм: науковий збірник / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка*. - 2010. - Вип. 9. - С. 38-43.

References:

1. Anipko N.P. . Evaluation of recreation and tourist attractiveness of medieval castles and fortresses (for example, Khmelnytsky region) // *Geographical aspects of tourism development (for example, Ukraine and Poland)*. - Monograph. - Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2010.. - 177-186p.
2. Zhukova O.V. "Ukrainian castles' complexes musefication as one of the ways of saving them". – [Electronic resource]. Access mode: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Archeology/Archeometry/Heritage/CastlesMuseums.html>

3. *Ukrainian Law “ About cultural heritage’s protection”*. - [Electronic resource]. Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. *Lesyk O.V. Castles and monasteries of Ukraine/ O.V. Lesyk*. – Lviv :Svit,1993.- 176 p.
5. *Rutynskyi M. I. Castles’ tourism in Ukraine. Geography of fortification architecture monuments and prospects of their touristic revival: Tutorial / M. I. Rutynskyi*. – Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2007. – 432 p.
6. *Three hundred and fifteen Polish castles and residences in Ukraine/ Dmytro Antoniuk*. – B.: Hrani-T, 2012. – Ch. 2. – 260 p. - (Series «Putivnyky»).
7. *Shparaga T.I. Ukrainian castles’ system as an object of tourism/ T.I. Shparaga, I.V. Lomachuk*. // *Geography and tourism: scientific collection/ Kyiv. National university of Taras Shevchenko*. – 2010. - Publication 9.– P. 38-43.